

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอน นางสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอน นางสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อวิเคราะห์ทำนองลำและลายแคนประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะทำนองลำและลายแคนประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อให้ทราบถึงทำนองลำและลายแคนประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางวิธีการดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ ที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปชุมชนหมู่บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ลักษณะที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา จำนวน

ประชากร การศึกษา ศาสนา ภาษา อาชีพ สภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่สาธาณูปโภค

1.2 ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้พื้นฐานด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยเฉพาะแคน องค์ประกอบของแคน ลักษณะการบรรเลง และโอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

1.3 ข้อมูลจากภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต โดยไม่มีส่วนร่วม ในการประกอบพิธีกรรม และเก็บข้อมูลโดยเฉพาะการลำและการเป่าแคนประกอบพิธีกรรม โดยการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้คือ เครื่องบันทึกเสียง แอบบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ วิทยุศรัณ แบบสัมภาษณ์ สุ่มจดบันทึก

2. ชั้นศึกษาข้อมูล

ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำมาเรียบเรียงลำดับเนื้อหาสาระ ดังนี้

2.1 ศึกษาองค์ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ รูปแบบการจัดเครื่องเช่น โห้วที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม ทำนองลำและการเป่าแคนประกอบพิธีกรรม โดยข้อมูลที่ได้ จะนำมาศึกษาเปรียบเทียบ ลำดับเนื้อหาสาระและจัดทำให้เป็นหมวดหมู่ พร้อมกับเรียบเรียงขั้นตอนให้เป็นระเบียบและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

2.2 ศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ ศึกษารูปแบบการจัดเครื่องเช่น โห้ว ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม โดยถอดข้อมูลจากภาพนิ่ง และภาพจากวิทยุศรัณ แล้วบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและศึกษาทำนองลำและลายแคนที่ใช้ประกอบพิธีกรรม โดยถอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงออกมาแล้วบันทึกเป็นโน้ตสากล

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม

3.1.1 ศึกษาเกี่ยวกับ ดนตรีที่บรรเลงประกอบพิธีกรรม โดย ศึกษาประวัติความเป็นมา วัสดุที่ใช้ทำ ขนาด รูปทรง ระดับเสียง วิธีการบรรเลง โอกาสในการบรรเลง

3.1.2 ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดเครื่องเช่น โห้วประกอบพิธีกรรม

3.1.3 ศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

3.2 วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างของทำนองลำและการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม ตามองค์ประกอบทางดนตรีดังนี้

3.2.1 ลักษณะของเสียง

- ความดัง-เบา
- การถ่ายทอดความรู้สึก

3.2.2 รูปพรรณหรือพื้นผิว

3.2.3 รูปแบบของการลำและการบรรเลงดนตรี

3.2.4 ทำนองของการลำและการบรรเลงดนตรี

- จังหวะทำนอง
- ทิศทางของทำนอง การเคลื่อนที่ของทำนอง
- โน้ตตกแต่งในทำนอง
- การขึ้นต้นและการจบ
- ช่วงกว้างของเสียง
- กระสวนจังหวะ

3.2.5 บันไดเสียง

สรุปผล

การศึกษา พิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้สรุปตามประเด็นต่อไปนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม

1.1 คนตรีที่บรรเลงประกอบพิธีกรรม

1.1.2 ประวัติความเป็นมาของแคน ใครเป็นผู้ประดิษฐ์แคนขึ้นมานั้น ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ แต่มีเพียงตำนานที่เล่าขานกันสืบต่อมา ว่ามีหญิงหม้ายคนหนึ่งได้ติดตามนายพรานเข้าไปในป่า นางได้ยินเสียง “นกกการเวก” ร้องไพเราะ นางจึงได้มาประดิษฐ์ดัดแปลงเป็นเครื่องเป่าชนิดหนึ่ง คุณดั่งเสียงนกกการเวก จากนั้นนางจึงไปทูลเกล้าถวายและได้เป่าให้ พระเจ้าปเสนทิโกศลฟัง เมื่อฟังทรงมีความพึงพอใจอย่างมาก ทรงตั้งชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า “แคน” และยังมีการบันทึกว่า “แคน” คือเครื่องดนตรีโบราณของไทย ตั้งแต่สมัยอาณาจักรอัยลาว ในยุคนานเข้า เพราะว่าได้มีการค้นพบเครื่องดนตรีชนิดนี้ในแถบ มณฑลยูนนาน และยังเชื่อกันว่า แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปีขึ้นไป

1.1.3 ประเภทแคนที่เป่าประกอบพิธีกรรม คือ แคนแปด ลักษณะมีลูกแคน 8 คู่ มีระดับเสียง 7 เสียง คือ ด ร ม ฟ ช ล ท

1.1.4 วัสดุที่ใช้ทำ รูปทรง ขนาด ของแคนแปด

1.1.4.1 ลูกแคน คือ ไม้ตระกูลไผ่ ที่ชาวอีสานเรียกว่า ไม้ไผ่เอี้ย ภาคกลางและทางเหนือเรียก ไม้ซาง ขนาดเท่านิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้และนิ้วนางตามลำดับ ดัดให้ตรงขนาดยาวตั้งแต่ 100 เซนติเมตร ทุกลำทะลุข้อออก เพื่อให้ลมผ่าน ฟังลั่น ห่างจากปลายข้างบนประมาณ 68

เซนติเมตร โดยบริเวณนั้นมากเป็นช่องสี่เหลี่ยมสองช่อง ห่างหรือใกล้เคียงกัน ตามลักษณะของระดับเสียง ตรงกลางจะเจาะรูกลมเล็กๆ เรียกว่า รูนับ

1.1.4.2 เต้าแคน นิยมใช้ไม้ประดู่ส่วนที่เป็นราก มีลักษณะกลมเป็นกระเปาะ เจาะรูกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ที่หัวเต้า เพื่อให้ปากเป่าให้ลมผ่านลิ้นแคนทุกลิ้น

1.1.4.3 ลิ้นแคน โดยมากใช้โลหะผสมระหว่างทองแดงกับเงิน ถ้ายาวประมาณ 3 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1 เซนติเมตร หนาเพียง 2 มิลลิเมตร

1.1.4.4 ขี้สูด ได้จากรังของแมลงชนิดหนึ่ง เรียกว่า แมลงขี้สูดหรือแมงน้อย คุณสมบัติของขี้สูดชนิดนี้คือเหนียว ไม่ติดมือ และไม่แห้งกรอบ ขี้สูดใช้ฝักช่องว่างระหว่างลูกแคนกับเต้า เพื่อให้ลมที่ผ่านเข้าทางปากรั่วไหลออกจากเต้าแคน

1.1.4.5 ไม้กั้น ทำจากไม้ไผ่ เหลาเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ 1 เซนติเมตร หนาประมาณ 1 เซนติเมตร และยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ใช้กั้นระหว่างลูกแคนแพะซ้ายกับแพะขวา จะมีอยู่ 3 จุดคือ ด้านล่าง 1 จุด ตรงกลางแถวๆปลายของลูกแคนที่ลิ้นที่สุด 1 จุด และด้านบนตรงปลายของลูกแคนที่ยาวที่สุดอีก 1 จุด

1.1.4.6 เชือกมัด ใช้เชือกหนูนาง เป็นเชือกมัดแคนจะมีอยู่ 3 จุด

1.1.5 ระดับเสียง วิธีการบรรเลง ประกอบพิธีกรรม คือ ลายสุดสะแนน ซึ่งหมายถึง ทำนองที่อยู่ในบันไดเสียงทุ้มต่ำ ภาษาไทย-ลาว เรียกเสียงทุ้มต่ำว่า เสียงใหญ่ มีเสียง โด (บันไดเสียง C Major) เป็นเสียงหลัก ใช้โน้ตในทำนองได้เพียง 5 โน้ตคือ ค ร ม ซ ล ใช้เสียงโด และเสียง ซอล เป็นเสียงประสานยืน หรือเสียง Drone ตลอด จะเอาขี้สูดก้อนเล็กๆ อุดที่รูของ เสียงโดเสียงซอล เรียกว่าเสียงเสฟ

1.1.6 โอกาสในการบรรเลง

1.1.6.1. การเป่าแคนประกอบการแสดงหมอลำกลอนของนางต้น ลมบน ในปีหนึ่งจะมีเจ้าภาพมาติดไปแสดงในงานทำบุญและรื่นเริงต่างๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว งานบุญบั้งไฟ เป็นต้น

1.1.6.2. การเป่าแคนประกอบพิธีกรรมไหว้ครู หรือยกอ้อยกครู จะประกอบพิธีกรรมขึ้นใน วันข้างขึ้นเดือน 6 ของของทุกปีและต้องตรงวันหยุดหีบศี กล่าวคือ ในปีหนึ่งจะประกอบพิธีกรรมครั้งเดียว

ผลจากการศึกษา วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับแคนที่ใช้ประกอบพิธีกรรม พบว่า แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งได้มีการสืบทอดกันมาช้านาน ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเกิดในยุคใดสมัยใด แคนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนั้น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ความเคารพบูชาคุณครูบาอาจารย์ ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงรักษาวัฒนธรรมไว้อย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักของแคนจะใช้ประกอบ

พิธีกรรมยกอ้อยอครู เป็นวัตถุประสงคสำคัญซึ่งหมอลำสนั่น ลมบน ต้องทำทุกปี

การถ่ายทอดแคนที่เป่าประกอบพิธีกรรมนั้น ใช้วิธีถ่ายทอดด้วยวิธีปากเปล่า สืบทอดต่อกันมา รุ่นสู่รุ่น ไม่มีการบันทึกโน้ตหรือเป็นลายลักษณ์อักษร

ผลจากการศึกษา เกี่ยวกับนักดนตรี (หมอแคน) พบว่า ที่เป่าประกอบพิธีกรรม หมอแคนถือว่าเป็นสิริมงคลให้กับตัวเองเป็นอย่างยิ่ง จึงมีความสำคัญมาก ซึ่งเชื่อว่า หมอแคน เป็นตัวกลางที่ซื้อความ ทางอารมณ์เพื่อให้หมอลำได้ถ่ายทอด และเคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์พร้อมทั้งคุณครูบาอาจารย์ ผู้ พิธีกรรม

1.2 เครื่องเช่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอลำกลอน หมอลำสนั่น ลมบน ได้มีเครื่องเช่นไหว้ในการ ประกอบพิธีกรรม ประเภทชั้น 5 และเรียกว่า คายอ้อซึ่งมีการจัดเครื่องเช่นไหว้ดังต่อไปนี้

คายอ้อประกอบไปด้วย

- เทียนเล็ก	1	คู่
- เทียนใหญ่	1	คู่
- กระจกเงา	1	บาน
- หวี	1	อัน
- ดินสอพองหรือแป้ง	1	กระป๋อง
- ข้าวเหนียว	1	ปิ่น
- เงินเหรียญ	6	สลึง
- น้ำมันไทย, น้ำหอม	1	ขวด
- กล้วย(กรวย)	5	ชวย ซึ่งประกอบไปด้วย เทียนเล็ก 1 คู่ ดอกไม้ 5 คู่
- ผ้าขาว	1	ผืน
- พา(ถาด)	1	ใบ

โดยมีการจัดรูปแบบคายอ้อ มีดังนี้คือ นำเครื่องเช่นไหว้ทุกอย่างที่กล่าวมา วางลงในผ้าขาวที่ รองถาดก็เป็นอันเสร็จ

จากศึกษาความหมายการจัดรูปแบบ เครื่องเช่นไหว้ประเภทชั้น 5 นั้น คำว่า เบญจชั้น หรือ ชั้น 5 หมายถึง กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกันเข้าเป็นชีวิต ซึ่งประกอบ ไปด้วย รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น

2. วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างของทำนองลำ และการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม

2.1 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างทำนองลำ สรุปลตามองค์ประกอบทางดนตรี

ดังนี้

2.1.1 ลักษณะของเสียง

2.1.1.1 ความดัง-เบา ความดัง จะอยู่ที่จังหวะตกของทุกพยางค์ ส่วนลักษณะของเสียงที่เกี่ยวกับความเบาแน่นในช่วงกลางของวลีในทำนองลำ

2.1.1.2 การถ่ายทอดความรู้สึก เป็นการอ่อนหวาน เชื้อเชิญ ให้ความรู้สึกถึงความเชื่อมั่น ความศรัทธา การเคารพบูชาในคุณครูบาอาจารย์อย่างเป็นที่สุด

2.1.2 รูปพรรณหรือพื้นผิว เป็นลักษณะที่เป็นแนวทำนองเดี่ยว (Monophonic Texture)

2.1.3 รูปแบบของการลำ เป็นลักษณะทำนองเดี่ยวแต่มีอยู่ 2 ท่อน คือ ท่อนเกริ่นหรือโอละนอจะมีทำนองหลักโดยจะลำซ้ำทำนองไปมา ไม่มีกำหนดความยาวที่แน่นอน โดยมีลูกเอื้อนก่อนและจบท่อน ท่อนลำ มีทำนองหลักโดยจะลำซ้ำทำนองไปมา มีจังหวะและกำหนดความยาวที่แน่นอน โดยมีลูกเอื้อนก่อนและจบท่อน

2.1.4 ทำนอง

2.1.4.1 จังหวะทำนอง

- การโยงเสียงตัวโน้ต ที่มีระดับเสียงเดียวกัน (Tied note) พบว่า มีโน้ต C E G ซึ่งโน้ตที่อยู่ในบันไดเสียง A Minor

- การโยงเสียงโน้ตที่ต่างระดับกัน (Slur note) พบว่า การโยงโน้ตที่ต่างระดับส่วนมาก จะ โยงจากคู่ 1 ไปยังคู่ 2 และคู่ 3 ซึ่งเป็นลูกเอื้อนในการลำ

2.1.4.2 ทิศทางและการเคลื่อนที่ของทำนอง

- การเคลื่อนที่แบบซ้ำทำนอง เสียงซ้ำกันที่พบมากที่สุดคือ โน้ต C รองลงมาคือโน้ต E และโน้ต G

- การเคลื่อนที่แบบเรียงตามขึ้นบันได มีอยู่ 2 ประเภท ประเภทเคลื่อนขึ้น พบว่ามี 3 เสียงเรียงกันขึ้นไปคือ CDE และประเภทเคลื่อนลง พบว่ามี 3 เสียงเรียงกันลงมาคือ CDE

- การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น พบว่า ขั้นคู่ที่ไม่ปรากฏในการกระโดดข้ามขั้นคือ คู่ 8 โดยจะพบเพียงขั้นคู่ที่ กลมกลืน (Consonance) คือคู่ 3 ไมเนอร์ (Min. 3 rd) คู่ 3 เมเจอร์ (Maj. 3 rd) คู่ 4 เพอร์เฟคท์ (Per. 4 th) เพอร์เฟคท์ 5 (Per. 5 th) และคู่ 7 ไมเนอร์ (Min. 7 th)

- ทิศทางของทำนอง มีทิศทางของทำนองลำ พบว่าทำนองหลักจะมีลักษณะการเคลื่อนที่แบบคลื่น โดยมีทิศทางลาดลงในตอนท้ายของประโยค และจบลงด้วยโน้ตหลักของบันไดเสียง (Tonic)

2.1.4.3 โน้ตตกแต่ในทำนองลำ ลักษณะของทำนองลำ ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยการใช้โน้ตตัวผ่าน (Passing Note) ไปสู่นโน้ตตัวหลัก (Tonic)

2.1.4.4 การขึ้นต้นและการจบ พบว่า ทำนองลำมี 2 ท่อน โน้ตเสียงแรกที่ขึ้นต้นของแต่ละท่อนไม่ใช่โน้ตระดับเสียงเดียวกันกับโน้ตตัวสุดท้ายของแต่ละท่อนของบทลำ โน้ตตัวสุดท้ายจะจบลงด้วยโน้ตเสียงหลักของบันไดเสียง (Tonic) คือโน้ต C เหมือนกันทุกท่อน ซึ่งแสดงถึง การจบโดยสมบูรณ์ของแต่ละท่อนอย่างชัดเจน

2.1.4.5 ช่วงกว้างของเสียง พบว่า เสียงต่ำสุดและเสียงสูงสุดมีความห่างเท่ากับคู่ 7 โดยเสียงต่ำสุดคือ เสียงลา A ในตำแหน่งระหว่างบรรทัดเส้นที่ 2-3 โน้ต ของกุญแจซอล และระดับเสียงสูงสุดคือ เสียงโดสูง G ในตำแหน่งบนบรรทัดเส้นที่ 5 ของกุญแจเสียงซอล ซึ่งมีช่วงเสียง ดังนี้

2.1.4.6 กระสวนจังหวะ ลายแคน มีรูปแบบของกระสวนจังหวะแตกต่างกันออกไปแต่ที่พบรูปแบบกระสวนจังหวะมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 17. ห้องที่ 23, 24, 25, 47, 86, 87, 88, 105, 106, 107, 108, 109, 124, 125 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระสวนจังหวะหลัก

2.1.5. บันไดเสียง ลักษณะ โครงสร้างทางกลุ่มเสียงของทำนองลำ จะเป็นแบบ 5 เสียง (Pentatonic) ของบันไดเสียง C major โดยมีเสียง C D E G A ซึ่งไม่ปรากฏโน้ตเสียงอื่นในทำนองลำ

ผลการศึกษา วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างทำนองลำประกอบพิธีกรรมยกอ้อยอครู พบว่า โครงสร้างหลักของทำนอง ประกอบด้วยกลุ่มโน้ตเสียงยาวสลับกับกลุ่มโน้ตเสียงสั้น มีทำนองซ้ำวนไปวนมา ผู้ลำสามารถดัดแปลงแนวทำนองได้ มีการจบโดยสมบูรณ์ของแต่ละท่อนอย่างชัดเจน มีการการถ่ายทอดความรู้สึก เป็นการอ่อนนวย นเชื้อเชิญ ให้ความรู้สึกถึงความเชื่อมั่น ความศรัทธา การเคารพบูชา ในครูบาอาจารย์อย่างเป็นที่สุด ไม่มีการประสานเสียง มีแบบแผนที่ตายตัวในการลำ และอยู่ในโครงสร้างหลักของทำนองลำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เป็นลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ในทำนองลำของนางสนั่น ลมบน การวิเคราะห์ทำนองลำ ใช้หลักองค์ประกอบทางดนตรีสากล มีจุดประสงค์เพื่อจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเท่านั้น

2.2 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างลายแคน (ลายใหญ่) สรุปรายองค์ประกอบทางดนตรีดังนี้

2.2.1. ลักษณะของเสียง

2.2.1.1 ความดัง-เบา พบว่า ความดัง จะอยู่จังหวะตกทุกพยางค์ที่ ส่วนลักษณะของเสียงที่เกี่ยวกับความเบา นั้นพบในช่วงกลางของวลีที่เป่า

2.2.1.2 การถ่ายทอดความรู้สึก ความกระฉับกระเฉง สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาคุณครูบาอาจารย์

2.2.2. รูปพรรณหรือพื้นผิว เป็นลักษณะที่เป็นแนวทำนองเดียว (Homophonic Texture) และมีเสียงประสาน (Drone) จะใช้เสียง ลาต่ำ และเสียง มี ทุกห้องเพลง ตั้งแต่ต้นจนจบ

2.2.3. รูปแบบของลายแคน เป็นลักษณะทำนองเดียว คือ จะมีทำนองหลักโดยจะเป่าซ้ำทำนองไปมา มีกำหนดความยาวที่แน่นอน

2.2.4. ทำนองของลายแคน

2.2.4.1 จังหวะทำนอง

2.2.4.1.1 การโยงเสียงตัวโน้ต ที่มีระดับเสียงเดียวกัน (Tied note) ไม่ปรากฏอยู่ในห้องเพลง

2.2.4.1.2 การ โยงเสียงตัวโน้ต ที่มีเสียงต่างระดับเสียงกัน (Slur note) ไม่ปรากฏอยู่ในห้องเพลง

2.2.4.2 ทิศทางการเคลื่อนที่ของลายแคน มีการวิเคราะห์ทิศทางการเคลื่อนที่ที่ลายแคน 3 ประการ ดังนี้

2.2.4.2.1 การเคลื่อนที่แบบซ้ำทำนอง โน้ตในทำนองหลักไม่ปรากฏการเคลื่อนที่แบบซ้ำทำนอง แต่มีการเคลื่อนที่ซ้ำของทำนองในเสียงประสาน (Drone) ของทุกห้องเพลง คือเสียงคู่ 1 (C) กับเสียงคู่ 5 (G) ของคอร์ด C Major

2.2.4.2.2 การเคลื่อนที่แบบเรียงตามขั้นบันได มีอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทเคลื่อนที่ขึ้น พบว่ามี 3 เสียงเรียงกันขึ้นไปคือ C D E และประเภทเคลื่อนที่ลง พบว่ามี 3 เสียงเรียงกันลงมาคือ E D C

2.2.4.2.3 การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น พบว่า ขั้นคู่ที่ไม่ปรากฏในการกระโดดข้ามขั้นคือ คู่ 8 โดยจะพบเพียงขั้นคู่ 3 เมเจอร์ (Maj. 3 th) คู่ 3 ไมเนอร์ (Min. 3 rd) คู่ 4 เปอร์เฟกต์ (Per. 4 th) เปอร์เฟกต์ 5 (Per. 5 th) และคู่ 7 ไมเนอร์ (Min. 7 th)

2.2.4.2.4 ทิศทางของทำนอง มีทิศทางของลายแคน พบว่า ทำนองหลักจะมีลักษณะการเคลื่อนที่แบบกลับ โดยมีทิศทางลาดลงในตอนท้ายของประโยค และจบลงด้วยโน้ตหลักของบันไดเสียง (Tonic) C Major

2.2.4.3 โน้ตตกแต่งในลายแคน โดยการใช้โน้ตตัวผ่าน (Passing Note) ไปสู่โน้ตตัวหลัก (Tonic) C Major

2.2.4.4 การขึ้นต้นและการจบ พบว่า โน้ตเสียงแรกที่ขึ้นต้นคือโน้ตเสียงหลัก และโน้ตตัวสุดท้ายก็เป็นโน้ตเสียงหลักของบันไดเสียง (Tonic) คือโน้ต C Major

2.2.4.5 ช่วงกว้างของเสียง พบว่า ทำนองหลัก เสียงต่ำสุดและเสียงสูงสุดมีความห่างเท่ากับคู่ 8 โดยมีเสียงต่ำสุดคือ เสียงซอล G ในตำแหน่งเส้นที่ 2 ในตำแหน่งโน้ต ของ กุญแจซอล และระดับเสียงสูงสุดคือ เสียงซอลสูง G ในตำแหน่งบรรทัดเส้นที่ 5 ของกุญแจเสียงซอล

ส่วนเสียงประสาน (Drone) เสียงต่ำสุดและเสียงสูงสุดมีความห่างเท่ากับคู่ 5 โดยมีเสียงต่ำสุดคือ เสียงลาต่ำ C ระดับเสียงสูงสุดคือ เสียงมี G ในตำแหน่งโน้ต ของกัญแจซอล

2.2.4.6 กระสวนจังหวะ ทำนองลำมีรูปแบบของกระสวนจังหวะแตกต่างกันออกไปแต่ที่พบรูปแบบกระสวนมากที่สุดมีอยู่ 2 รูปแบบ คือรูปแบบที่ 3. ห้องที่ 5, 6, 18, 19, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 54, และ รูปแบบที่ 11. ห้องที่ 21, 22, 23, 24, 25, 44, 48, 50, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 68 ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกระสวนจังหวะหลัก

2.2.5. บันไดเสียง ลักษณะโครงสร้างทางกลุ่มเสียงของทำนองลำ จะเป็นแบบ 5 เสียง (Pentatonic) ของบันไดเสียง C Major โดยมีเสียง C D E G A ซึ่งไม่ปรากฏโน้ตเสียงอื่นในลายแคนเลย

ผลการศึกษเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างลายแคนประกอบพิธีกรรมยกอ้อยอครูของหมอลำสนั่น ลมบน โดยหมอแคนทองแวง ปิดตามานัง ได้ไปประกอบพิธีกรรม พบว่าโครงสร้างหลักของลายแคน ลายสุดสะแนน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มโน้ตเสียงยาวสลับกับกลุ่มโน้ตเสียงยาวเสียงสั้น มีทำนองซ้ำวนไปวนมา และคลอเคลียกับทำนองลำ มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบกระโดดข้ามขั้น จะพบการเคลื่อนที่ของ ขึ้นคู่ที่ก่อให้เกิดเสียงกลมกลืน (Consonance) เช่น คู่ 3 เมเจอร์ คู่ 3 ไมเนอร์ คู่ 4 เพอร์เฟก คู่ 5 เพอร์เฟก คู่ 6 เมเจอร์ และคู่ 6 ไมเนอร์ แต่ก็ยังไม่มีการใช้ขั้นคู่ที่ก่อให้เกิดเสียงกระด้าง (Dissonance) จึงทำให้ทำนองเพลงมีความเรียบง่ายอันเป็นลักษณะเด่นของลายสุดสะแนน มีการจบโดยสมบูรณ์ของแต่ละท่อนอย่างชัดเจน มีการการถ่ายทอดความรู้สึก เชื่อมมันศรัทธา ความกระชับกระเฉงอย่างเป็นที่สุด มีการประสานเสียง มีแบบแผนที่ตายตัว พร้อมทั้งหมอแคนสามารถดัดแปลงแนวทำนองได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในโครงสร้างหลักของลายสุดสะแนนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของลายสุดสะแนน ซึ่งหมอแคนทองแวง ปิดตามานัง ได้ไปประกอบพิธีกรรมเอาไว้ ในการวิเคราะห์ลายสุดสะแนน จะใช้หลักองค์ประกอบทางดนตรีสากล มีจุดประสงค์เพื่อจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเท่านั้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง พิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอยักษ์กมุขพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บข้อมูลกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน ผลการวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของงานวิจัย ได้ปรากฏชัดเจนแล้วตั้งแต่ในบทที่ 4 ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขออภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

ชาวหมู่บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอยักษ์กมุขพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมของสังคมเมือง กระแสโลกาภิวัตน์ ได้เข้าไปมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ความทันสมัยในด้านการคมนาคม การสื่อสารต่างๆ จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนจากวิถีชีวิตดั้งเดิมซึ่งเป็นเรื่องน่าเป็น

ห่วงอย่างยิ่ง อาจจะทำให้อนาคตวัฒนธรรมการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอน อาจจะต้องเปลี่ยนไปจากเดิม ถ้าไม่มีผู้สืบทอด

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย พิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนสนั่น ลมบน บ้านสระแคน ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพราะมีความตระหนักเป็นอย่างมากในเรื่องความสำคัญถึงคุณค่าทางดนตรีในวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวอีสาน ดังนั้นจึงเห็นสมควรเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ จะต้องเข้ามามีบทบาทปลุกจิตสำนึกแก่หมอลำกลอน เพื่อให้คุณค่าทางดนตรีและวัฒนธรรมของตนเอง และช่วยกันส่งเสริมดำรงรักษาไว้ นอกจากนี้จะต้องให้การสนับสนุนโครงการงานวิจัยทางด้านดนตรี และการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอลำกลอนอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบทำนองลำและการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนในแต่ละท้องถิ่นของชาวอีสาน ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนในแต่ละท้องถิ่นของชาวอีสาน ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร
5. ควรมีการศึกษารวบรวมทำนองลำและการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอลำกลอนในแต่ละท้องถิ่น พร้อมบันทึกโน้ตไทยหรือโน้ตสากล เพื่อความสะดวกในการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY